

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

PROBLEMS OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INTERNET

Яницька О.Л., студентка III курсу
факультету підприємництва та права

Київський національний університет технологій та дизайну

Амбруш Г.Л., студентка IV курсу
факультету підприємництва та права

Київський національний університет технологій та дизайну

Коваль О.М., к.ю.н.,
доцент кафедри приватного та публічного права

Київський національний університет технологій та дизайну

Статтю присвячено стану захисту об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет. Наявний механізм захисту не відповідає реаліям сучасності, у зв'язку з чим потребує значного вдосконалення.

У статті досліджуються окремі проблемні питання, пов'язані із захистом об'єктів авторського права в мережі Інтернет від піратства, вирішення яких у майбутньому призведе до мінімізації випадків вчинення такого правопорушення.

У дослідженні конкретно вказано, які є прогалини у законодавстві, на що треба звернути увагу суспільства та яких фахівців необхідно залучити для попередження порушень прав авторів у мережі Інтернет. Розглянуто рекомендації науковців, які би були високоефективними в цьому напрямі. Мінімізації порушення авторського права сприятиме, зокрема, підвищення обізнаності суспільства в галузі права та підвищення загальних моральних якостей.

У статті досліджено роль інтернет-провайдерів у розміщенні об'єктів авторського права. Наведені та розглянуті їхні види, а також вказані рекомендації щодо їхньої діяльності. Професійна підготовка фахівців у сфері інтелектуальної власності, а саме державних службовців у сфері захисту авторського права, не відповідає вимогам сучасного суспільства, що гальмує процес нормального та ефективного вирішення проблем, які виникають у автора або правоволодільця. Тому в дослідженні розглянуто новосформований Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, а саме його значимість у вирішенні справ про порушення прав авторів. Зауважимо, що високий рівень вирішення справ у згаданій сфері можливий за наявності спеціалізованого суду, а також компетентних суддів.

У статті розглянуті підстави звернення до суду за захистом свого права автором або правоволодільцем, способи доведення порушення прав, перелік документів, які суд може визначити як доказ та підстави, за яких він же відмовляє у розгляді справи, саме ці положення має знати кожен автор, коли приймає рішення опублікувати свій об'єкт авторського права в мережі Інтернет.

Ключові слова: захист авторських прав, мережа Інтернет, користувачі мережі, піратство, право інтелектуальної власності.

The article is dedicated to the state of protection copyright and related rights on the Internet. Available protection mechanism doesn't match to contemporary realities and requires significant improvement.

Article pick out separate issues related with protection of copyright on the Internet from piracy, solving of which will lead to minimize the possibility of committing this offense.

Following problems specifically indicated in which parts of the topic research topic legislative gaps exist and what nuances should be drawn to the attention of society and which specialists should be attracted to prevent copyright infringement on the Internet. Recommendations of leading scientist are considered, which would be high-efficiency in this direction. Minimization of copyright infringement will facilitate, including in raising social awareness of law and strengthening their moral qualities.

The article considers types of Internet providers and their role in the placement of copyright, recommendations on their activities and development are also indicated. Professional training for intellectual property specialists, namely civil servants in the field of copyright protection, this slows down the process of normal and effective resolution of problems arising by the author or copyright holder. Defined the role of the higher specialized court on intellectual property issues in the process of proving violations of the rights of authors. Therefore, study reviewed the newly formed higher specialized court on intellectual property, namely its significance in resolution cases of violation of authors rights. We shall notice that a high level of resolution of cases in a given area is possible if there is a specialized court and as well as competent judges.

The article considers the grounds for going to court to protect right to property of author or copyright holder, ways of proving a violation of rights, a list of documents that the court can determine as evidence in the process and the grounds by which it refuses to consider the case, that provisions of law every author should know when decides to publish his copyright object on the Internet.

Key words: copyright protection, Internet, users, state, society, piracy.

Виклад основного матеріалу. Натепер головною проблемою порушення прав авторів у мережі Інтернет не тільки на державному рівні, а й на міжнародному є відсутність єдиної правової бази, яка б регулювала відносини в мережі Інтернет.

Поодинокі норми, які містяться в деяких правових актах (наприклад, Угоді про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та Угодах ВОІВ про авторське право і суміжні права), не дають вичерпного визначення цього терміна та не містять специфічних ознак, які властиві саме піратству в мережі Інтернет. В українському законодавстві, а саме в Законі України «Про авторське право і суміжні права», міститься визначення піратства, однак немає спеціального закону, який би регулював саме відносини в мережі Інтернет.

Серед наявних проблем слід виділити такі:

1) невизначеність багатьох ключових понять у законах

або недостатнє їх відпрацювання. Наприклад, питання, яке цікавить нині: що можна вважати твором науки? Чинне законодавство не дає чіткого визначення цього поняття; 2) відсутнє відмежування творів науки від усіх інших; 3) відсутнє законодавче визначення понять, що стосуються глобальної мережі Інтернет; 4) є випадки дублювання понять у Законі України «Про авторське право і суміжні права» та Цивільному кодексі України, нерідко з використанням зовсім інших формулювань [1, с. 5–6].

А. Кирилук зазначає, що єдиного правового механізму захисту авторських прав в Інтернеті на тепер немає. Крім того, згубно впливає позиція, яка підтримується більшістю мережевого суспільства, про свободу поширення і копіювання будь-якої інформації, яка опинилася в мережі [2, с. 129].

Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Інтернеті традиційними способами не можлива, тому

виникає об'єктивна необхідність створення нового інституційного середовища у цій сфері. Наголошуючи на тому, що власність взагалі втрачає будь-яке значення в інформаційному суспільстві (суспільстві знань), відомі західні дослідники стверджують, що, на відміну від традиційного суспільства, в якому гарантією захисту виступало право, в інформаційній економіці основну роль відіграють моральні норми. Прихильники зазначеного підходу звертають увагу на зміни в людській психології, системі мотивації, переваг, норм поведінки та акцентують увагу на виникненні нової «інформаційної» моралі, в якій доступ до інформації отримує етичне значення. Отже, кожна особистість виявляє зацікавленість не лише у власних знаннях, а й у доступі до цих знань усіх членів суспільства [3, с. 57].

Не можна не погодитися з тим, що психологія має вагомий вплив на поведінку користувачів мережі Інтернет, оскільки спочатку, коли тільки з'явився Інтернет, ніхто і не замислювався, що у майбутньому інформація буде передаватися миттєво, а об'єкти авторського права будуть настільки легкодоступними. Людство звикло брати в Інтернеті все (від музичних творів до творів літератури), не думаючи про незаконність такої поведінки. Тому не можемо не додати, що необхідно підвищувати обізнаність суспільства у цій сфері. Позаяк люди і є тим джерелом, від якого надходять порушення. Необхідно усіяло наголошувати на цінності праці авторів та зменшити складність фіксування порушення своїх прав авторами шляхом глобального дослідження сфери інтелектуальної власності.

На думку Г. Нагорняк, І. Нагорняк та З. Оксентюк, ефективними у цьому напрямі є такі заходи:

- збільшити обізнаність суспільства про цінність інтелектуальної власності шляхом ширшого використання Угоди про авторські права Всесвітньої організації інтелектуальної власності для створення ефективної законодавчої бази для захисту авторських прав як в Інтернеті, так і поза ним;

- створити дієві механізми контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності, встановити жорсткий контроль за незаконним привласненням та зазіханням на інновації в ІТ-галузі (наприклад, технології «хмарних обчислень»);

- зміцнити контроль за дотриманням прав інтелектуальної власності з допомогою спеціальних ресурсів, включаючи спеціалізовані органи контролю за дотриманням прав інтелектуальної власності;

- поліпшити міжнародне співробітництво між усіма законодавчими та виконавчими органами у сфері інтелектуальної власності;

- подавати особистий приклад використання правомірно придбаних ОАП в ІТ-галузі, проводити наполегливу роз'яснювальну роботу шляхом популяризації використання легальних продуктів ІВ у державних установах, на підприємствах різних форм власності, постачальниками та користувачами ІІ [4, с. 216].

Проблемним також є питання захисту автором або правоволодільцем своїх прав, оскільки ці особи не завжди володіють необхідними знаннями у сфері права та не обізнані в процедурі розміщення творів у мережі Інтернет.

Держава має вживати певних заходів щодо інформування не лише користувачів мережі Інтернет про недопустимість порушення авторських прав, але й також авторів і правоволодільців про порядок розміщення твору та правові способи його захисту.

Тягар захисту авторських прав лежить, як правило, на самому авторі або на правоволодільцеві авторських прав, тому вони, перш ніж розміщувати твір у мережі Інтернет, мусять вживати певних додаткових дій із захисту своїх авторських прав.

Виявлене конкретне порушення авторських прав передбачає конкретні дії із захисту прав автора або правоволодільця, для чого досить національного законодавства. Інша справа, що виникають проблеми із забез-

печенням доказів, а також неготовністю інфраструктури судів та судейського корпусу до справ, які пов'язані з порушеннями авторських прав у мережі Інтернет, що натепер і є первинною проблемою [5, с. 90].

Непідготовленість державних службовців у сфері захисту авторського права також створює проблему у боротьбі з піратством. Низький рівень підготовки, відсутність спеціальних знань із цього приводу призводять до прийняття неправильних рішень та викликають недовіру у суспільства. Насправді, це є величезною проблемою, позаяк право інтелектуальної власності заповнило кожен сферу людського життя, воно присутнє повсюди. Особливо це помічається в мережі Інтернет, адже, по суті, весь контент складається із авторського права. А тому, відповідно, це є роботою для певних людей та джерелом їхнього заробітку.

Т. Рудник зазначає: «Не останню роль у неналежному рівні захисту прав авторів відіграють проблеми в судовій і виконавчій владі і недовіра до них громадян. І для цього є цілком серйозні підстави:

- по-перше, більшість судових справ зводяться нанівець через складність у виявленні порушників, зібранні доказів порушення авторських прав, особливо це стосується особистих немайнових прав автора;

- по-друге, допускаються помилки під час розгляду судових справ через неправильне застосування законодавства щодо авторського права;

- по-третє, необізнаність суддів, відсутність у них спеціальних знань з права інтелектуальної власності» [6, с. 76].

Прикладом проблем у судовій владі є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Прийняття рішення про його створення вказує на необхідність спеціального розгляду справ та на важливість цієї сфери у сучасному суспільстві. Адже будь-які спеціалізовані сфери мусять мати окреме регулювання.

Положення про утворення суду містяться у Законі України «Про судоустрій та статус суддів» № 31 від 02 червня 2016, де у п. 15 Розділу XII «Прикінцевих та перехідних положень» вказано, що Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності утворюється та оголошується конкурс на посаду судді цього суду протягом 12 місяців з дня набрання чинності Закону України «Про судоустрій та статус суддів». Також через 15 місяців 5-ий Президент України підписав Указ «Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності», а саме 29 вересня 2017 року. Однак з цього часу минуло вже 2 роки, а суд і досі не функціонує. Нині триває конкурс на посаду судді суду, однак через низький рівень підготовки спеціалістів у сфері інтелектуальної власності ніяк не може утворитися достатній та висококваліфікований склад суду. Скільки ще чекати, на жаль, ніхто не може визначити. Однак зволікати з цим питанням у жодному разі не можна, адже обсяг справ з порушенням прав авторів з кожним разом зростає і потребує всебічного та спеціалізованого розгляду.

Що ж, сподіваємося, що якнайшвидше все ж таки довгоочікуваний суд почне функціонувати та суспільство матиме дієвий механізм доведення порушення прав авторів та захисту їхніх прав. Правосуддя у спеціалізованому суді викликати довіру у громадян та все більше виявити проблемні аспекти у заданій сфері, що дасть змогу привертати увагу до таких питань науковців і загалом суспільства, а також дасть нові шляхи розвитку у сфері права інтелектуальної власності.

Під час розгляду питання захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет, неможливо недооцінити роль інтернет-посередників – суб'єктів, чийми послугами користуються кінцеві користувачі мережі Інтернет під час здійснення своєї діяльності.

Доцільно було б згадати думку Н. Федоскіної стосовно ролі інтернет-посередників у питанні захисту прав авторів в Інтернет-мережі. А саме роль посередників у механізмі захисту авторських прав визначається не тільки можли-

вістю притягнення до відповідальності. Постачальники інтернет-послуг можуть обмежувати (повністю припиняти) незаконну діяльність у мережі [7].

І справді, підвищення ролі інтернет-посередника у згаданій сфері може глобально вплинути на вирішення проблеми. Адже якщо буде контроль над тим, що допускати до вільного доступу в мережу, то, звісно, і зменшиться порушення авторських прав на початковому етапі.

Коли інтернет-посередник надає свої послуги, він здійснює зберігання, обробку та передачу інформації (в тому числі об'єктів авторського права у цифровій формі), що створюється, модифікується та отримується користувачами мережі Інтернет, і взагалі доступ кінцевих користувачів до мережі Інтернет неможливий без їхньої участі.

На інтернет-посередників не покладаються обов'язки відслідковувати, контролювати своїх користувачів. Однак вони можуть попереджувати порушення прав авторів, не допускати матеріали, які містили б у собі явний плагіат, піратство тощо. Ця діяльність, звісно ж, стала би початковим етапом боротьби із порушенням прав авторів у мережі Інтернет.

У літературі розрізняють такі види інтернет-посередників:

1) провайдер доступу/просто посередник (англ. "mere conduit") – провайдер, що забезпечує доступ до мережі, в тому числі підключення до мережі Інтернет кінцевих користувачів;

2) хостинг-провайдер (англ. – "hosting") – провайдер, що надає інформаційні ресурси, що належать третій особі та забезпечує їх доступність. Особливим різновидом хостинг-провайдера є контент-провайдер (постачальник контенту), який надає послуги щодо зберігання інформації, яка надається одержувачем послуги, в тому числі об'єктів авторського права та суміжних прав та забезпечує їх доступність. Окремі науковці, зокрема О. Мацкевич, М. Хатаєва, відносять контент-провайдера до самостійного виду інтернет-посередників [5, с. 54; 6, с. 105];

3) кеш-провайдер (англ. – "caching") – провайдер, що забезпечує автоматичне проміжне тимчасове зберігання матеріалу в системі чи Інтернеті, що контролюється чи керується провайдером.

Видається, що діяльність кожного із вказаних видів інтернет-посередників потребує спеціального правового регулювання, в тому числі і спеціальних умов настання юридичної відповідальності за порушення. Адже наявність юридичної відповідальності стимулює правослухняність.

Проаналізувавши судову практику з питань вирішення спорів щодо авторського права в мережі, потрібно зауважити, що нині є проблема самого фіксування правопорушення. Адже самостійна фіксація в суді не буде розглядатися як доказ, фіксація має проводитися компетентним органом чи експертом (за умови, що доказ не буде видалений). Також за таку процедуру слід сплатити кошти, розмір яких підпадає під питання «прийнятної ціни».

Ми розглянули підстави для звернення до суду з приводу порушення авторського права. Перелік надається згідно із законодавством України, але підстави підібрані відповідно до судової практики у справах про порушення авторського права в мережі Інтернет:

– плагіат – оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору в мережі Інтернет;

– підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

– піратство у сфері авторського права – опублікування, відтворення в мережі Інтернет.

Є декілька способів фіксування таких правопорушень:

– допомога приватних компаній, які здійснюють діяльність у сфері фіксації інформації на сторінках мережі Інтернет (ці підприємства, як і перелічені знизу, мають можливість фіксації інформації на вебсторінці, навіть якщо вона була видалена);

– фіксація інформації та проведення експертних досліджень відповідними судовими експертами (важливо: напрям діяльності експерта – інтелектуальна власність, художні твори і т. д.).

Важливими документами (доказами) в суді є:

– свідоцтво про авторське право;

– фіксоване звернення до суб'єкта, що порушує авторське право, з намаганням досудового врегулювання спору шляхом підписання ліцензійного договору;

– фіксовані випадки порушення авторського права (фіксація інтернет-сторінок, рахунки-фактури на придбання об'єктів) відповідним експертом (важливо: напрям діяльності експерта – інтелектуальна власність, художні твори і т. д.);

– експертиза на тотожність та схожість відповідним експертом (важливо: напрям діяльності експерта – інтелектуальна власність, художні твори і т. д.);

– підписані ліцензійні договори з чітко визначеними сумами (винагородами) за використання того чи іншого об'єкта авторського права (для суб'єктів, що вимагають компенсацію збитків).

Підставами для відмови у задоволенні позовних вимог є такі:

– відсутність одного з документів доказової бази, що перелічені вище (важливо: відео-, фотофіксація (фотографії, скрін-шоти) не будуть вважатися вагомими доказами в суді, якщо вони зроблені самостійно та без участі відповідного уповноваженого експерта);

– неправильно визначений відповідач.

Підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що сучасний рівень захисту авторських прав у мережі Інтернет далекий від ідеалу і потребує подальшого вивчення, а чинне законодавство – вдосконалення та модернізації. На нашу думку, все, що стосується права інтелектуальної власності, має бути обов'язково врегульоване на законодавчому рівні.

Правовідносини у сфері інтелектуальної власності нині займають вагомий частину в житті суспільства, а технічний прогрес – «не збирається гальмувати», навпаки, суспільство стрімко розвивається, а технології змінюються із астрономічною швидкістю.

Основними проблемами, однак, залишаються:

– неузгодженість законодавства в IP-сфері, відсутність спеціальних норм для регулювання інтернет-відносин, невідповідність норм сучасним реаліям;

– відсутність спеціалізованого судочинства, а саме в цьому разі нефункціонування Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності;

– низький рівень правової культури громадян, упевненість у правомірності своєї поведінки та боротьба за вільний доступ до інформації в мережі Інтернет;

– низький рівень підготовки державних службовців та програмістів;

– недостатнє фінансування з боку держави заходів щодо боротьби з піратством;

– анонімність користувачів мережі Інтернет, що робить складним або неможливим пошук винуватих у правопорушенні осіб;

– недостатній рівень знань авторів та правоволодільців у сфері захисту авторського права;

– швидкість розповсюдження неліцензійної продукції мережею Інтернет;

– складність фіксації доказів у мережі Інтернет та недостатність технологічного забезпечення осіб, які перешкоджають правопорушенням;

– негативна роль інтернет-посередників у порушенні авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет.

Усунення цих проблем допоможе більш ефективно боротися з таким складним та специфічним явищем, як піратство в мережі Інтернет, та сприятиме ефективному захисту авторських прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орлова А.В. Проблеми захисту авторського права в Україні / А.В. Орлова, Л.В. Перевалова. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2014. № 37(1080). С. 4–8.
2. Кирилюк А.В. Проблеми захисту авторських прав в мережі Інтернет. *Часопис цивілістики*. 2014. № 16. С. 126–130.
3. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності в Україні : навчальний посібник. Київ : Інст. інт. власн. і права, 2005. 88 с.
4. Нагорняк Г. Стан та проблеми захисту інформаційних продуктів як об'єктів авторського права у мережі Інтернет / Г. Нагорняк, І. Нагорняк, З. Оксентюк. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2012. № 2 (7). С. 209–217.
5. Воропаев С.А. Защита авторских прав в сети Интернет. *Вопросы гуманитарных наук*. 1994. № 3. С. 89–94.
6. Рудник Т.В. Деякі проблемні питання захисту авторського права в Україні. *Юридичний вісник*. 2009. № 1 (10). С. 74–77.
7. Федоскина Н.И. Условия гражданско-правовой ответственности интернет-провайдеров за нарушение авторских и смежных прав. URL: <http://center-bereg.ru/h1624.html>.